

Könyvterjesztés és hitelpolitika

(Több mint két évtizede vagyok újságíró, szeretem is a mesterségemet, s az utóbbi hónapokban mégis gyakran lehangoltan ülök le az írógéphez. Mintegy másfél esztendeje az Irodalmi Könyvkiadónál dolgozom, s annyi megoldatlan ügyre bukkantam, annyi papírfalba ütköztem, annyi paragrafus hurkolódott kezemre-lábamra, hogy kiadói minőségemben nemegyszer szinte tehetetlennek bizonyultam; mindannyiszor írógéphez ültem — hogy a kiadói embert segíthesse az újságíró ...)

Sajna, úgy látom, nem bizonyultam elég jó újságírónak sem. Hiába írtam meg százharmincezer példányszámú napilapban, hiába írtam meg hosszasan különféle folyóiratokban, hetilapokban sok gondunk-bajunk — ettől még semmi sem mozdult ... Hadd említsek meg néhány példát. Keveslettem volt a Forrás-sorozat példányszámát. Keveslették mások is; s nemcsak a szerzők. Kiderült, hogy lenne némi lehetőségünk előfizetészerű megrendelések alapján a könyvterjesztő megállapította példányszámon felül is bizonyos mennyiséget nyomtatni. Nosza, az Ifjúnunkás hasábjain — tehát harmincezer példányban — felhívással fordultunk az olvasókhöz. Táblázatot közöltünk a Forrás-kötetek 1967-es példányszámairól tartományként, s közöltük, hogy miképpen lehet egyéni rendelést beküldeni. Nagy örömünkre rövidesen Páskándi Géza csatlakozott elképzelésünkhöz, s azt ki is bővítette. Meg voltam győződve róla, hogy ha nem is ezrivel, de százával csak érkeznek majd be válaszok. Hiszen az mégiscsak felhőborító volt, hogy — teszem azt — Király László Vadász-tánc című kötetéből az akkori Brassó tartomány, melyhez Sepsiszentgyörgy is tartozott, mindössze 9 példányt rendelt. Nos, valljam, be hát itt, az irodalmi nyílvanosság előtt: egyetlen választlevelet sem kaptunk.

A Korunk a kiadó rendelkezésére bocsátotta tavaly novemberben a hátsó borítólapot: rendezzünk közvéleménykutatást. Legfontosabb sorozatainkat hirdettük meg. A Korunknak az a száma több mint 3000 példányban jelent meg. És tessék figyelembe venni: nem főként középiskolások számára, mint az Ifjúnunkás, hanem elsősorban igényes értelmiségiek számára. Bevallhatom, hogy az olvasók 10%-a sem reagált a felhívásra.

Beke György nagyterjedelmű bátor és okos riportot közölt a könyvterjesztésről az Igaz Szóban. Ismét: semmi eredmény. Hasonló írások jelentek meg a Korunkban, az Igaz Szóban, az Utunkban, a sepsiszentgyörgyi Tükörben, a brassói Új Időben és egyebütt. Semmi eredmény. Talán azért, mert lapjaink még nem szokták meg, hogy választ s orvoslást igénylő anyagaikat megfelelő kísérőlevéllel, tehát választ sürgetve beküldjék az illetékes szerveknek. Az a gyanúm ugyanis, hogy ezeket a közleményeket — melyekben bizonyára sok helyes javaslat és megfontolt bírálat jelent meg — senki illetékes el nem olvasta. S mi több: talán az olvasók sem olvasták el — másképp igazán érthetetlen, miért képzelik — és írják — ma is sokan, hogy a könyvek példányszámát és elosztását a kiadó dönti el.

E zárójelbe illesztett sorokat azért bocsátottam előre, hogy bevallhassam: őszintén szólva, kevés értelmét látom az alábbiaknak; ha mégis szükségesnek tartom e pillanatban mindezek kimondását, annak ma már inkább erkölcsi oka van: még mindig úgy érzem, nem szabad nem beszélnünk.)

Igen-igen megörvendtem az *Utunk* augusztus 2-i számában Antal József cikkének, mely a könyvterjesztés kérdését végre a könyvkereskedelem szempontjából is felvetette. Ehhez azonban ugyancsak a fentemlített „perszónalunióra“ volt szükség: Antal József, akárcsak én, újságíró is, amellet, hogy a könyvterjesztésben felelős munkát végez. Hadd jelentsem ki nyomban: tökéletesen egyetértek a következő mondatával — amint azt az elmúlt másfél esztendőben, prospektus-katalógusainkat bírálva, ki is fejtettem nemegyszer —, hogy: „zsákbamacska módjára vagyunk kénytelenek előzetes szerződést kötni olyan könyvek árusítására is, amelyek legtöbb esetben még csak mint címek élnek az írók fejében.“

Mit tehetnék hát hozzá?

1.

A kapitalizmusban az író olyan mértékben kapja meg, rendre, honoráriumát, amilyen mértékben a könyve elkél — mint ahogy a kiadónak is az áru folyamatos elkélése szerint fizet a könyvkereskedő. Nálunk a szerző a könyv megjelenésekor a honorárium teljes összegét megkapja, és a könyvkereskedő is egy tételben veszi át és fizeti ki az „árut“ a kiadónak. Az író és az irodalom szempontjából ez kétszrösen helyes és szocialista módja a javadalmazásnak; az író ugyanis akkor kapja meg honoráriumát, amikor műve végleges formában testet ölt (lényegében már akkor meg kellene kapnia a munkája ellenértékét, amikor elvégezte, amikor átadta), másrészt ily módon lehetségessé válik a művészi érték éles elválasztása a kereskedelmi értéktől — mert ugyan miféle honoráriumot kapna, mondjuk, a 700 példányban megjelenő s darabonként 5 lejért árusított verseskötet szerzője, ha részesedése valamiféle százaléka lenne a könyvkereskedelmi forgalomnak?

A könyvterjesztő hálózat tehát *előlegez*. Ehhez — hogy egyszerűsítsük az eljárást leírását — a bank nyújt hitelkeretet a könyvkereskedelemnek. A hitelt a könyvterjesztő hálózat könyvekbe fekteti be. Ha a könyvek nem kelnek el, a hitelkeret befagy. A könyvterjesztőnek tehát létkérdés, hogy ne rendeljen több könyvet, mint amennyit gyorsan el tud adni — hogy a hitelkeret hamar felszabaduljon, újabb könyveket vehessen át, forogjon a pénz. A hitelkeretet azonban azok a könyvek is befagyasztják, amelyek *természetszerűleg*, mondhatni, törvényszerűen lassan fognak el; bizonyos fajta szakirodalom például csak évek hosszú sora alatt kél el. Ha tehát a könyvterjesztő nem követ is el hibát a példányszámok megállapításában, vagyis nem rendel túlzott mennyiséget, hitelkeretének egy része akkor is: holt tőke. De a hitelkeret maga is megszabott — nem korlátlan.

Egyszerűsítsünk tovább. Tegyük fel, hogy egy könyvesboltnak 100 000 lej áll rendelkezésére, a kiadói prospektusok pedig 1000 címet ajánlanak a következő évre. A könyvkereskedő ismeri vevőkörét, tudja, melyik címből — könyvből — nincs szüksége egyetlen példányra sem, melyikből kell kettő, és melyikből ezer. Összeállítja a rendelését — és a végösszeg nem 100 000, hanem 500 000 lej. Hiába biztos abban, hogy az 500 000 lej értékű könyvet is el tudja adni, mégpedig gyorsan — a hitelkeret nem teszi számára lehetővé a félmillióس rendelést. Csökkenti tehát 100 000 lejre. Így történhet meg aztán, hogy a román nyelvű Slavici-sorozatból, noha kötelező iskolai olvasmány és egyébként is nagy az érdeklődés iránta, az országos rendelés jóval alatta marad a reális szükségletnek. Így fordulhat elő, hogy a Horizont-sorozatból, habár évi összpéldányszáma két év alatt 64 000 példányról 500 000 példányra növekedett, még mindig nem kerül elég a boltokba.

Azt kérdezheti az olvasó: hát akkor miért nem nő a hitelkeret?

Erre is egyszerű a válasz. Mert a pénz nincs gumiból, nem nyújtható. Nincs az a hely a világon, ahol a tőke-hitel korlátlanul áll rendelkezésre. A mi szocialista nemzetgazdaságunknak például létszükséglete a vegyipar állandó fejlesztése; mégsem építtetjük meg valamennyi vegyi üzemünket egy év alatt — noha igen jövedelmezők. Kénytelenek vagyunk öt- vagy tízéves vagy huszonöt éves tervlatokban gondolkodni.

2.

Zsákbamacskát adunk el sokszor a könyvkereskedőknek. Igaz. Júliusban, augusztusban küldjük nyomdába a jövő évi terv prospektusát, melyben röviden ismertet-

jük a készülő könyveket, és azt is, hogy kb. mennyibe kerülnek és mekkorák. Ezt a tervet azonban már februárban készítjük el, februártól kezdve „esik át“ különféle tanácsüléseken, vitákon — és júniusban, legkésőbb júliusban áll módunkban az utolsó, véglegesítő módosításokat eszközölni rajta. Csakhogy ekkor még jó néhány kézirat „a levegőben lóg“: ha Bajor Andor regényt ígér decemberre, nem hagyhatjuk ki a jövő évi megjelenési tervből, hiszen alig várjuk, hogy Bajortól nagyformátumú szatirikus regényt kapjunk. A *javaslata* adatait írjuk hát be a tervbe. Mi történik azonban, ha a regény nem háromszáz, hanem ötszáz oldalas lesz, ha nem regény, hanem elbeszélés-ciklus lesz, ha címe nem *Öt liter krumpli*, hanem *Vadásztörténetek a jövőből* lesz, ha minden második sorát kék nyomdafestékkel kell nyomnunk, és ha az illusztrációkat Picasso kék periódusának műveiből kell kiválogatnunk, amiért, természetesen azt, ötezer dollárt kell fizetnünk? És ha, mindezekért, a kötet ára nem 6, hanem 24 lej lesz?

Lemondunk a 69-es kiadásáról?

Nem.

A hitelkeret azonban, ugyebár, nincsen gumiból, és a könyvterjesztő, amely Bajor Andor regényéből, hat lejes alapon, 10 000 példányt rendelt, tehát Bajorra 60 000 lejt „kontemplált“, esetleg közli velünk: mivel a kötet ára megnégyszereződött, a hitelkeret pedig nem, továbbra is 60 000 lej értékben vehet át tőlünk Bajor-könyvet, tehát 10 000 példány helyett 2500 példányt.

Nilván, a példa túl merev, a könyvterjesztő pedig nem éppen ilyen merev. De a valóság kissé hasonlít e merev példához. Ha pedig azt is hozzáteszem, hogy nemcsak a könyv adatai (terjedelme, ára stb.) változhat meg, hanem egyik-másik könyv értékében és műfajában is végül más lesz, mint ahogyan mi beharangoztuk — akkor világos, hogy a könyvterjesztő vállalatot sokszor igen furcsa helyzetbe sodorjuk. (Földes László tanulmánykötete érte el eddig e műfajban a legnagyobb hazai és külföldi rendelést; mivel azonban a könyv terjedelme s így ára is a tervben jelzettnek közel a duplájára nőtt, a könyvterjesztő vállalat kénytelen volt csökkenteni a rendelését — jóval a reális szükséglet alá, amelyet az első fázisban éppen maga mért fel eléggé pontosan.)

3.

Mégsem éppenséggel zsákbamacska mindaz, amit a könyvkereskedő egy prospektus alapján rendel meg. Nem arra hivatkoznék ezúttal, hogy a világon mindenütt könyvkereskedők és olvasók is *prospektusok alapján* rendelnek könyvet, s hogy nincsen prospektus, mely *mindent* elmondana egy műről: vagyis annyit, amennyit végül is csak a mű elolvasása nyújthat. Azért nem hivatkozom erre, mert a könyvkereskedők joggal vehetnék a szemünkre, hogy a terveinkben közölt előzetes könyvismertetések viszont távol állnak attól, amit kimerítő vagy érdekes tájékoztatásnak nevezhetnénk. Inkább azokról a könyvekről beszélnék, amelyek valójában nem is szorulnak ismertetésre.

A verseskötetek nagy része ilyen. Király László tavalyi Forrás-kötete például 1000 példányban jelent meg, s mint ismeretes, pillanatok alatt elkelt. Nos, új verseskötetéből mégis mindössze 400 példányt (!) rendelt a könyvterjesztő. Ezt még a hitelkeret szűk volta sem igazolja. Sinkó Zoltán főleg Kolozsvárt oly népszerű *Ravasz szavak* című kötete rendkívül gyorsan elfogyott; amikor pesti rendelésre utánnymást készítettünk elő, megkérdeztük a könyvterjesztő vállalatot, mennyit kíván belőle. (Antal József, a kolozsvári könyvterjesztő vállalat — ha jól tudom — propagandafőnöke ezeket írta említett cikkében: „... a legsürgősebben be kellene vezetni általában minden jelenkori szépirodalmi könyv esetében az úgynevezett többkiadásos módszert. Vagyis: az első kiadás lényegében amolyan »izelítő« lenne, siker esetében pedig következne egy második, harmadik vagy éppen akárhányadik kiadás.“) Nos, mennyit rendelt tehát a kolozsvári könyvterjesztő vállalat Kolozsvár egyik népszerű, a soktízezer példányszámos helyi napilapból, az *Igazságból* oly jól ismert humoristájának a könyvéből — *miután* az „első kiadás“ nagy sikeréről, kelendőségéről meggyőződhetett?

Rengeteget rendelt.

Kereken ötven (50!) példányt...

Hadd mondjam el, hogy a kiadó magyar szerkesztősége az elmúlt fél esztendőben — azt hiszem, az elmúlt két évtizedben először — gyakran folyamodott a gyakorlatunkban egyébként nem is létező, semmiféle szabályzatban elő nem írt és

lehetővé nem tett „többkiadási módszerhez“. Ugyanis valahányszor az export-rendelés későn érkezett, és ezért újranyomtuk a könyvet, megkérdeztük a könyvterjesztő vállalatot: igényel-e további, újabb mennyiséget. S ezt természetesen nemcsak a Horizont-kötetknél... Simon Magda *A nagy futószalagon* című könyvéből eredetileg 2700 példányt, a „további nyomáskor“ újabb 3000 példányt szállítottunk a hazai könyvesboltoknak, Sinkó Zoltán könyvéből azonban már csak 250 példányt rendelt az országos hálózat. A Forrás-kötetek sikere — mely szinte független az egyes kötetek színvonalától — közismert, ez az „áru“ tehát nem zsákba-macska; a könyvterjesztők rendelései mégsem növekszenek, ellenkezőleg, csökkennek.

Miért?

Nem tudja ezt sem a kiadó, talán a terjesztő sem, legfennebb az a magasságos mindenható, no meg az a szent hitelkeret.

Azok a bizonyos eladatlan könyvek

Láttam a magyar nyelvű szépirodalmi könyvek 1967 utolsó napjaiban elkészített országos leltárát. Az év utolsó heteiben megjelent, s ezért forgalomba gyakorlatilag még nem is került könyvek kivételével az országos leltár az elmúlt öt esztendőben megjelent s eladatlan könyvekből oly csekély értéket képvisel, hogy ennyit nem egy egész ország könyvterjesztő hálózata, de még egy hajdani kisvárosi kis könyvkereskedő is gond nélkül raktározhatott.

Sajnos, a szépirodalmi művek példányszámának rovására megy a nem szépirodalmi művekből felhalmozódott, nagyrészt ócska raktárkészlet, azaz a készlet révén befagyasztott hitelkeret. Amíg a hitelkeret és a raktárkészlet nyilvántartása és kezelése nem történik *kiadónként és könyvtípusonként*, addig az ország kultúrája nyílni meg e kancsal könyvelést. A könyvkereskedő azért nem vehet át több példányt a Király László idei, kitűnő új verseskötetéből, mert pénze ott fekszik a tíz évvel vagy még többel ezelőtt kiadott, teszem azt, erdősavültetési szakkönyvben.

A könyvterjesztő vállalat marosvásárhelyi központja jó ideje a reális szükséglet szintje alatt rendel, mert sok százezer leje „befefagyott“ az eladatlan raktárkészletbe. Ez olyan, mintha egy élelmiszerbolt azért nem rendelhetne *kenyeret*, mert túl sok az eladatlan *cipőkrémje*.

Azt írja Antal József kollégám, és joggal: „A vásárlók reális igényeinek feltérképezése nélkül, tehát a piackutatáson alapuló közvéleménykutatás nélkül ma már nem lehet jó, gazdag és okosan összeállított kiadói tervet készíteni.“

Helyes.

De:

a) A kiadónak ehhez nincs apparátusa. (Tulajdonképpen ahhoz sincsen, amit mégis elvégez. 1966-ban az Irodalmi Könyvkiadó magyar munkaközösségében egy szerkesztőre nem egész 68 kiadói év szerkesztése jutott — idén kb. 150, jövőre mintegy 210 év jut. Emellett a tíz szerkesztő rengeteg szervezési, technikai, adminisztratív és propagandamunkát végzett és végez.)

b) A kiadó ennek ellenére tett bizonyos közvéleménykutató kísérleteket. Mint kitűnt, eredménytelenül.

c) A könyvterjesztő vállalat két-három évvel ezelőtt végzett ugyan országos, kérdőíves felmérést, de azt hiszem, ez módszerben elhibázott volt, eredményeinek tudományos feldolgozása pedig nagyrészt titokban maradt.

Nyilván igaza van Antal Józsefnek, hogy a komoly piacfölmérés nagy segítségünkre lehetne a kiadói terv összeállításában. E pillanatban azonban az a helyzet, hogy — legalábbis a mi említett szerkesztőseink esetében — a kiadó javasolta magasabb példányszámok az esetek 90 százalékában közelebb állnak a reális szükségletek szintjéhez, mint a könyvterjesztő — országos „ankét“ alapján készített — rendelései.

Nyilván abban is igaza van Antal Józsefnek, hogy „az író-kiadó-terjesztő közös és közvetlen anyagi érdekeltisége és erkölcsi felelőssége nélkül nem lehet a könyvkiadás frontját tovább szélesíteni, minőségét emelni“. A mondat igazságait azonban felbontanám:

1.

Az író anyagi érdekeltiségének kérdését talán ne sokat feszegezzük. Horváth Imre remek verseskötete mondjuk ezer példányban, XY krimije viszont harminc-

ezer példányban jelenik meg. Az anyagi érdekelttség elvét az alkotásban a szocializmus szerencsére elsősorban a művészi érték védelmében alkalmazza, s ebbe nem mindig keverhető bele a kereskedelmi érték...

2.

A kiadó anyagilag éppoly érdekelt, mint a terjesztő — lévén, hogy többek között nyereség-terve is van, s nem is kevés — azt viszont nem tudom, milyen *erkölcsi felelőssége* van a terjesztőnek a valóságban. Pillanatnyilag — s pillanaton, most értsünk egy-két évtizedet — a terjesztő *minimális* kockázattal *maximális* gyorsaságú forgalmat igyekszik biztosítani.

Antal József mondata azonban így folytatódik: „Jelenleg az író csak addig törődik könyvének a sorsával, amíg azt kézirat formájában át nem adta a kiadónak, ez viszont csak addig viseli szívén a könyv sorsát, amíg az napvilágot nem lát. A többi a terjesztő, az eladó dolga.“

Hát itt már ellent kell mondanom. Mert:

1.

Nem jól ismeri Antal József az írot, ha azt hiszi, hogy csak addig törődik könyve sorsával, amíg kéziratát át nem adja. Hajaj! De még mennyire törődik — azután! Mennyi fájdalmas pillanatot él át! Amikor megtudja, hogy mekkora példányszámot „kapott“. Amikor olykor megpróbálja módosíttatni a példányszámot. Amikor figyeli, hogy milyen a könyve visszhangja. Amikor hiába várja, hogy a könyvterjesztő vállalat propagandistája meghívja dedikálással egybekötött, ünneppélyes bemutatásra. Amikor levelet ír a kiadónak és közli, hogy hol s mikor keresték könyvét eredménytelenül az olvasók. És így tovább.

2.

Bár a kiadónak is csak addig kellene szívén viselnie a könyv sorsát, amíg napvilágot nem lát! Dehát ehelyett rendszeresen kimásolja a könyvterjesztő központnál a megyénkenti rendeléseket, tiltakozik, interveniál, cikket írat, nyilatkozik rádióban, sajtóban, közvetlen telefon- vagy levél-kapcsolatra lép a helyi terjesztőszervekkel, megszállottként járja könyvesboltjainkat, könyvjelzőket nyomtat, szerzőkatalógust szerkeszt reklám-célokból, s még az is előfordul, hogy egy szerkesztőjét a legnehezebb időszakban „kiemeli a termelésből“, hogy alapos elemző jelentést készíttessen vele hat hónap termésének teljes sajtóvisszhangjáról, vagy kiküldje a megyékbe, végigjárni a könyvesboltokat. Igen, sajna, a kiadó, noha nincs erre berendezkedve, mégis szinte annyit dolgozik a könyv érdekében a megjelenés után, mint amennyit a megjelenéséig dolgozik rajta.

3.

A többi a terjesztő, az eladó dolga?

A terjesztő, sajnos, rosszul fizetett s tulajdonképpen — a legtöbb esetben — szakképzetlen ember. Hiszen még a főnökei között is akad olyan, aki — Brassóban — azzal indokolta a Szabédi-kötetre beküldött kilenc példányos tartományi rendeltést, hogy „ilyen ismeretlen, fiatal kezdő író könyve esetében nem lehet többet kockáztatni“.

És egyéb furcsaságok:

Gyöngyösi Gábor az *Ifjúmunkás*ban (1968. január 18.) azt írta, hogy a díszes könyvek helyett jobban örülne a gyorsan megjelenő, akár igénytelenebb kivitelű könyveknek; főként azt szeretné jobban, ha „az első köteteket, a fiatal írók... első opuszát igénytelenebb külsővel, de sokkal rövidebb átfutási idővel juttatnánk el a könyvesboltokba“.

Mindig nagy érdeklődéssel olvastam Gyöngyösi Gábor érdekes könyvkritikáit. Ezen a jegyzeten azonban elámultam. Lehetséges lenne, hogy ne ismerné a Forrás-sorozatot? Hiszen ezek az „első könyvek“ aztán igazán „igénytelen külsővel“ jelennek meg — *füzve* — a feketén kívül egyetlen szinnel a borítólapon, végtelenül egyszerű kivitelben. Tán csak nem tartja díszkiadásnak a Forrást? Vagy talán volt egyetlen „első kötet“ is, mely díszkiadásban jelent volna meg? Egy sem.

Az átfutási idő.

Erre bőségesen válaszolt Beke György az *Igaz Szóban*. Most csak azt tehetném hozzá, hogy idén a Forrás-kötetek átfutási idejét még a bizonyos fokú kötelező ritmicitás fölborítása árán is meggyorsítottuk: valamennyi kötetünk — több mint kétszer annyi, mint 66-ban — három negyedév alatt jelenik meg, ahelyett, hogy arányosan elosztottuk volna őket mind a négy negyedév egész tartamára.

Más itt a baj.

Hiába kapunk ma kézhez egy remek Forrás-kötetet — ha menetközben beiktatjuk a tervbe, teszem azt július közepén, a könyvterjesztő rendelését legjobb esetben a következő negyedév közepén kaphatjuk meg, azaz november közepe táján. A nyomda viszont példányszám-meghatározás nélkül nem fogadhatja el a kéziratot; hiába adjuk le azonban novemberben, a kötet decemberben már nem jelenhet meg. Arról nem is szólva, hogy a *negyedik negyedévi megjelenési tervet júliusban már rég leszerződöttük a nyomdával*. A júliusban beérkező Forrás-kötet tehát, föltéve, hogy előre tudunk róla, és beiktatjuk a jövő évi tervbe, s így az év végéig megkapjuk a terjesztő rendelését, legjobb esetben a jövő év első negyedében jelenhet meg.

Mindez tehát egyfelől nem függ a kiadótól, másfelől nem függ az „igényesebb kiviteltől”.

Azt hiszem tehát, Antal József cikkét a következőkkel egészíthetném ki:

1. A legjobb megoldás: az előfizetéses rendszer lenne. Az előfizetők kapjanak heti vagy havi, részletes prospektust, jelölik meg a megrendelt címeket, és a kijegyzetelt prospektust küldjék be.

2. Az „alacsony példányszámú műfajok” (verseskötetek, esszék, tanulmányok, szakirodalom) esetében az állandó vásárlóközönségre, állandó előfizetőkre kellene „építeni”.

3. A kiadónak legyenek saját könyvesboltjai és rendelési osztályai, melyek postán is megküldik a kért könyveket.

4. A falusi könyvterjesztést el kell venni a szövetkezetektől, és át kell adni — százalékos jutalékkal — a falusi könyvtárosoknak, nyugdíjas tanítóknak.

5. Az összes kölcsönkönyvtárakat könyvkereskedelmi részleggel kell egybekapcsolni.

6. Általánossá kell tenni a részletfizetési eljárást, különösen sorozatok esetében.

7. Be kell állítani százalékos ügynököket.

8. A könyvkereskedők is legyenek jutalékosok, és rendelhessenek közvetlenül — anélkül, hogy helyi és nem helyi fölöttes szervek módosítanák rendelésüket.

9. A kiadók szállíthassanak hitelbe is könyvet a boltoknak.

10. Egyetemi hallgatók olyan szerződéses alapon vásárolhassanak könyvet, hogy számlájuk kiegyenlítését fél évvel az egyetem elvégzése után kezdjék meg, és két év alatt fejezzék be a részletek kifizetését.

A javaslataimat folytathatnám.

Sajnos azonban, nem hiszem, hogy sok értelme volna.

Bodor Pál

